

Carolus Gustavus Schiøt – en Næstvedborger fra 1779 til 1796

Carl Gustav Skytte blev født på Fyn omkring 1731-32; hans fødselsdag er ukendt. Hans far Rasmus Skytte, var præst i Uggerslev kirke. Begge forældre døde inden Carl Gustav blev 7 år. De var ikke velhavende og de 7 børn måtte klare sig så godt de kunne.

Carl Gustav blev ikke student, men kom i lære hos en jurist og blev uddannet den vej. Ved hårdt arbejde som fuldmægtig blev han dygtig til sit fag og allerede først i 20-erne begyndte han at tjene rimelig godt. Nu stod ingenting i vejen for at den unge mand kunne gøre en god karriere og sikre sig et komfortabelt liv i det bedre borgerskab i Odense. Noget usædvanligt blev Carl Gustav dog allerede som 21-årig kæreste med den 16-årige Johanne Elisabeth Kühl. Hendes far var klokker ved Vor Frue kirke i Odense. Det var ikke nogen velhavende familie, men sønnen var blevet præst og Johanne Elisabeth var vist både køn, charmerende og kvik. Det hed, at de gav hånd på deres velvilje mod hinanden. Carl Gustav var først nu ved at komme i gang med sin karriere og de kunne slet ikke være sammen endnu.

3 år senere gik det stadig godt for Carl Gustav. Den 18. februar 1756 blev parret forlovet. Kontrakten findes, han var jo ikke jurist for ingenting, og i den stipuleredes div. forhold.

Carl Gustav ville videreudanne sig og var derfor nødsaget at rejse fra Odense. Hans intention var at vende tilbage når han kunne tilbyde Johanne Elisabeth en ordentlig levestand som sin hustru. Han tvivlede ikke på deres følelser for hinanden, men erfaring havde vist at menneskets sind er ubestandigt, så deres aftale skulle være helt klar. For at hun ikke skulle lade sig friste af et bedre parti skænkede han hende 2000 rigsdaler. Hun blev også indsat som hans universal-arving. Såfremt hun fandt en anden skulle hun betale ham pengene tilbage. Hvis nogen af dem opførte sig utugtigt, eller med løbsagtig omgang stod det frit for den uskyldige at bryde kontrakten og beholde de 2000 rigsdaler. Diverse regninger, på tøj og kaffebønner, til Johanne Elisabeth som han betalte findes fra forlovelsestiden.

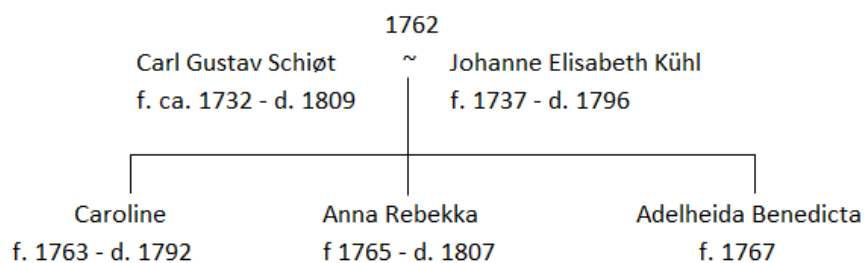
Carl Gustav knoklede på og blev konstitueret som offentlig prokurator i 1761.

I stedet for Carl Gustav Skytte begyndte han nu at bruge det fint lydende Carolus Gustavus Schiøt. Hans veluddannede storebror Andreas blev professor i statsvidenskab, men han beholdt efternavnet Schytte.

Andreas Schytte

6 år efter de var blevet forlovet var han klar til at gifte sig, og Carolus Gustavus blev gift med Johanne Elisabeth den 1. september 1762 ved et hjemmebryllup. Han var 30 og hun var 25, altså havde de ventet på hinanden i alt i 9 år. Deres første barn Caroline blev født året efter og de fik yderligere 2 døtre Anna Rebekka og Adelheida Benedicte. 4 år efter brylluppet købte de et dejligt hus på Vestergade i Odense, blandt det bedre borgerskab, og sådan ca. hvor Magasin er i dag.

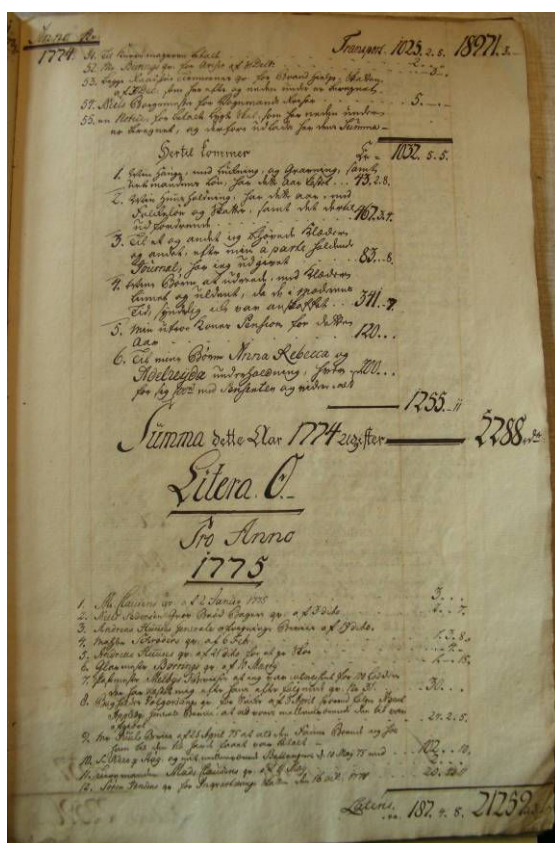
Det lyder meget idyllisk alt sammen. Johanne Elisabeth havde fået sig en ordentlig mand som arbejdede hårdt, behandlede hende pænt, og også sørgede for at hun fik alt det luksus i tøj og smykker en pige med hendes baggrund kunne have drømt om. Hendes dragtkister var fyldt med kjoler både til hverdag og fest med et udbud af tilbehør til at skabe yderlige afveksling i dagens outfit. Heller ikke et guldur manglede hun, og hun kunne sidde og nette sig ved sit lille natbord med spejl. Så gæster hjemme hos parret med de 3 små døtre, har formentlig siddet og drukket te fra hendes fine kobber temaskine, og været lidt småmisundelige på glansbilledet. I Carolus Gustavus sparsomme fritid syslede han med gudelige betragtninger, som han nedskrev og som svogeren, præsten Claus Kühl, synes var af interesse.

Og det var et glansbillede. I hvert fald i knap 3 år før Carolus Gustavus fik sit livs chok, da han fik at vide at hans hustru var blevet set værende ham utro med en anden mand! Og det var ikke med hr. hvem som helst. Det var sandelig med deres præst Jacob Christian Pingel.

Jacob Pingel var på det tidspunkt godt 50 år gammel dvs. 17 år ældre end den kønne Johanne Elisabeth. Han havde været professor i teologi ved Sorø Akademi. Senere blev han præst ved St. Knuds Kirke i Odense og fra 1764 var han i øvrigt også provst, altså overordnet for flere andre præster i området. Det var et af landets største gejstlige embeder. Han var desuden også gift. Hans stakkels hustru havde født ham 18 børn i løbet af 18 år. Den sidste fødsel havde fundet sted i 1763, 7 år før det udenomsægteskabelige forhold begyndte og man kan gisne om hun har sat ham stolen for døren.

I ugerne op til afsløringen af deres affære mente Johanne Elisabeth sig at være gravid igen. Faren, elskeren sendte hende både en jordemor-bog, anbefalede hende i et brev at smøre rosmarin-olie på sin mave og lavede selv et medikament som var abortfremkaldende som han gav hende. Johanne Elisabeth gik hurtigt til bekendelse, Carolus Gustavus var jo en dygtig jurist og har nok forstået at hive sandheden ud af hende. Hans tiltro til hende havde været absolut, og de havde i den grad gjort ham til hanrej. Johanne Elisabeth havde modtaget i hundredvis af kærlighedsbreve fra præsten. Pingel familien boede i samme gade som Schiøt familien gjorde, og hendes pige Karen, og hans kusk Hans, havde været beredvillige bærere af den konstante strøm af pikante breve.

Gaver blev også givet. Han fik bl.a. en præstekjole og præstekraver, et tandstikhus og en sort kinesisk dåse smukt dekoreret med sølvværk, som Johanne selv havde fået af sin mand. Johanne Elisabeth fik bl.a. smykker, en vifte, flere snusdåser og en kostbar kjole fra Pingel. Schiøt forlangte at alle gaver blev returneret; han havde lavet en liste til brug under retssagen som bevis.

Konsekvenserne af affæren var høj for begge familier. Provst Pingel blev fradømt kjole og krave af provsteretten. Han ankede til højesteret, men dommen blev stadfæstet. Ulykker kommer sjældent alene og han blev erklæret fallit. Han tjente siden hen til dagen og vejen ved at skrive og oversætte og af den præstekonepension som blev bevilget hans kone. En datter var nødt til at komme ud at tjene hos en

skrædder, og lod sig besove med et uægte barn som følge. I øvrigt blev Pingels næstældste søn senere præst i Søby efter Johanne Elisabeths bror, og han giftede sig med Kühls datter.

I første omgang flyttede Johanne Elisabeth til den omtalte bror på præstegården, og Schiøt betalt ham 100 rd. for et års kost og logi for hende. Hun fik derudover 20 rd. om året som hun i øvrigt havde svært ved at klare sig med. De 120 rd. var det beløb Schiøt gav hende som pension resten af hendes liv. Men han var også large, og til en vis grad opfyldte han nogle af de mange ønsker hun jævnlig bombarderede ham med. I et ps. til et brev til ham takker hun for den tilsendte Islandske tobak, og ved hvert sug husker hun ham i sit hjerte. Hun angrede sin affære og skrev hele tiden til Schiøt med ønsker om at genoptage deres ægteskab. Barnet, en dreng, som Johanne Elisabeth nu ventede, med Pingel som far, blev født to måneder for tidligt og døde.

Schiøts søster flyttede ind til ham imedens han fik styr på sit liv, opdrog børnene og førte hus for ham. Uheldigvis for dem havde Pingel i sit forsvar antydnet at Johanne Elisabeth havde været gravid da hun blev viet til Schiøt og at barnet så ikke var hans. Endnu et slag i ansigtet på stakkels Carolus Gustavus. Vi kender bryllupsdagen men ikke Carolines fødselsdag året efter så vi kan ikke regne os frem. Men der må have været nok indicier som f.eks. "for tidlig født" til at Schiøt har valgt at tro på beskyldningen. Han stødte pigen, som han havde været far til i 10 år, fra sig som ikke værende af hans ophav. Caroline flyttede hjem til sin mor og blev sammen med hende. Det må siges at være Caroline, et uskyldigt barn, som er den der har betalt den højeste pris for sin mors opførelse. Schiøt betalte for hendes ophold, men fra nu af frasagde han hende som datter. Efter et år hos sin bror flyttede Johanne Elisabeth med Caroline til Nyborg, hvor de boede til leje. Her gik Caroline i skole og bad inderligt sin "far" om at få lov til at fortsætte sin undervisning i fransk. Efter et år i Nyborg flyttede de i 1775 tilbage til Odense til Johanne Elisabeths far.

Der var ingen tvivl om at Anna Rebekka var Schiøts datter, hun lignede ham i udseende og væremåde, har måske endda været fars pige. Nu som 9-årig kom hun til at bo i pension i Fredericia, det skal nok forstås som en slags kostskole, med kost, logi og undervisning. Det lå Schiøt meget på sinde at pigerne skulle fortsætte den uddannelse de var i gang med og at de også skulle være ordentligt opdraget. Den 7-årige Adelheide flyttede til sin farbror i Sorø. Andreas Skytte var som nævnt anset professor i statsvidenskab og forfatter til de første lærebøger til dansk universitetsundervisning i faget. De boede i det flotte hus som senere er kendt som Ingemanns hus på Akademiet i Sorø.

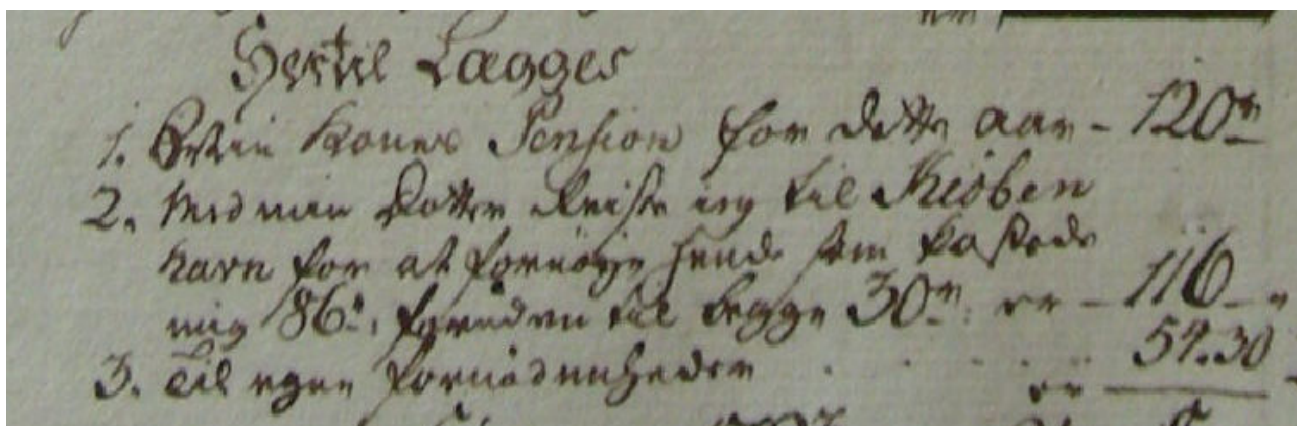

Han var gift, men havde ikke selv børn. Hans hustru, Karen Stær, tog sig af pigen og organiserede hendes undervisning. En af studenterne kom en time om dagen for at undervise Adelheide i kristendom, og sprogmasteren kom også en time hver eftermiddag for at undervise hende i Fransk, men de studerede indtil

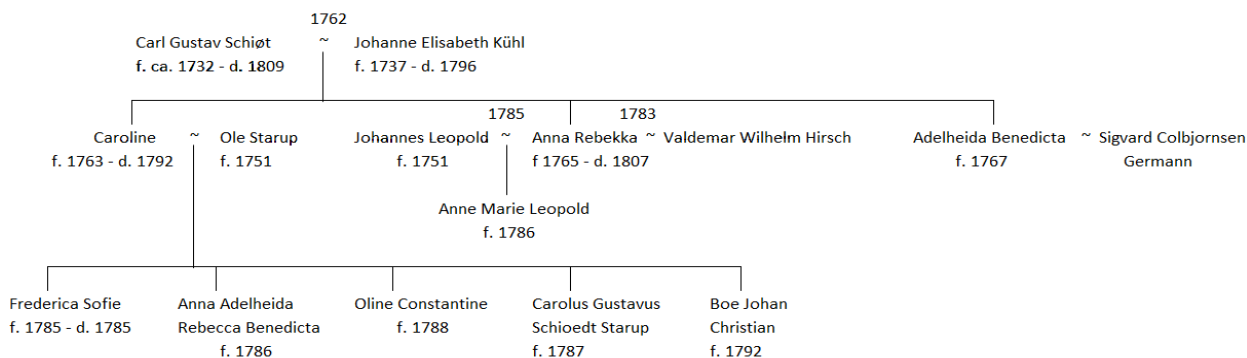
de ikke kunne se bogstaverne mere. Andreas Schytte døde i 1777, men hans hustru blev boende i Sorø til hendes død i 1793.

Schiøt trivedes meget dårligt med at hans fraseparerede kone og Pingel nu begge var bosat i Odense, selv om de ikke mere var elskende. Ud over den store skandale, som var svær at leve med for den ordentlige Schiøt, får man fornemmelsen af at den smerte hun havde voldt i hans hjerte og ære nærmest var ubærlig. Han kunne ikke tilgive hende og jeg tror at han, for sin egen skyld, var nødt til at rejse væk.

Schiøt søgte om og betalte for stillingen som regimentskvartermester ved 2. Sjællandske Rytterregiment der lå i garnison i Næstved. Han flyttede her til byen i 1779. I folketællingen fra 1787, altså 6 år efter Beringskjoldepisoden boede han i huset til venstre for Helligåndshuset, Abel Schrøder gården. Husholdningen bestod af ham selv, 57 år gammel på det tidspunkt, og to ugifte tjenestefolk, Jørgen Nielsen, 26 år og Hans Jørgen Blom, 50 år. Schiøts to døtre boede ikke sammen med deres far. Vi ved at Anna Rebekka blev gift, 19 år gammel i 1785, med en rebslager i Odense og fik et barn året efter. Adelheide som var 20 i folketællingsåret boede formentlig som selskabsdame i en god familie. Schiøt var meget omhyggelig med alt og skrev regnskabsbøger med sine udgifter. I 1793 noterede han "med min datter rejste til København for at fornøje hende, som kostede mig 86 rdlr." Adelheide blev først gift som 33-årig i 1800.

På stamtavlen kan man se at Caroline, datteren som han havde frakendt sig, var blevet gift og på dette tidspunkt allerede havde fået 3 børn. Den ældste formentlig opkaldt efter sin farmor. Og så meget rørende blev den næste datter kaldte Anna Adelheida Rebecca Benedicte, altså med sine to søstres navne, og netop i 1787 fik hun en søn, som kom til at hed Carolus Gustavus Schiøt. Om det var for at indsmigre sig hos den gamle Carolus Gustavus Schiøt med håb om økonomisk vinding, eller om det var et oprigtig ønske om at vise ham at hun stadig betragtede ham som sin far og ville ære ham, er ikke til at vide i dag. Schiøt gav sig ikke og Caroline døde i 1792 kort efter sit femte barns fødsel, kun 29 år gammel, uden at de havde genoprettet deres forhold.

I Næstved omgås Schiøt det bedre borgerskab og kendte til adelsfamilierne der boede i Næstved og omegn. Han var medlem af Næstveds Patriotiske Selskab fra 1781 til 1792, endda også revisor for det i 3 år. Han var en stille, rolig, arbejdsom, dannet og ordentlig mand og meget kompetent til alt der havde med hans fag at gøre. Det har nok gjort ham godt at rejse væk fra Odense og samtidig skifte juristjobbet ud med den meget anderledes verden i militæret.

I Schiøts arkiv er et par breve fra Marie Kirstine Beringskjold fra tiden før Beringskjolds arrestation. De er af privat natur, men er skrevet til velbåren regimentskvartermester Schiøt. Altså var de bekendte. Efter arrestationen er der et antal breve fra Marie Kirstine til Schiøt, hvor der tydeligvis er sket en ændring i deres forhold. Uden jeg har kunnet tyde dem helt er brevenes karakter nu anderledes. Nu er de venner. Marie Kirstine skriver meget venligt, personligt og åbent til den jævnaldrende "lille kære Schiøt".

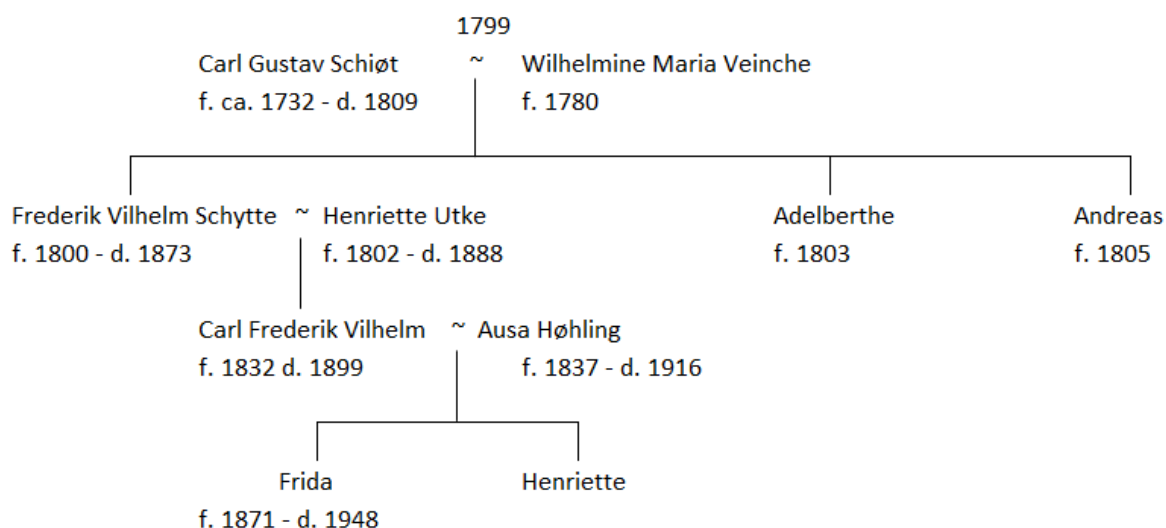
Han havde været bæreren af ordren om hendes mands arrestation, og været involveret i hvert et trin på den dramatiske vej mod hans fængsling, og havde efterfølgende redt trådene ud i søgen efter bevismateriale blandt Beringskjolds mange dokumenter. Men Schiøt og de andre havde opført sig ordentligt, og alle involverede blev behandlet med værdighed. Det var ikke på grund af deres opførelse, at hun fik et slagtilfælde og blev syg, det var situationen i sig selv. Efterfølgende var det også Schiøt, som Marie Kirstine og hendes sønner fik til at få styr på deres regnskaber, og han ordnede også dokumenterne da hun flyttede fra Rønnebæksholm ind på Sortebrødregården i Næstved.

Man kan ikke undgå at forestille sig at de to, som de efterlodte parter i disse to meget forskellige skandaler, har fundet en trøst i hinandens selskab og venskab. Marie Kirstine døde i 1783. I 1785 blev Schiøt udnævnt til Justitsråd som tak for sit medvirken til Beringskjolds arrestation. Uheldigvis blev regimentet reduceret i 1789 og han blev afskediget. Han var kun ca. 58 år og havde regnet med en del flere år før han skulle klare sig for en pension på 150 rd. årligt. Han betalte stadig 120 rd. om året til sin fraseparerede kone Johanne Elisabeth, og havde en ugift datter han var ansvarlig for. Schiøt blev i Næstved nogle år endnu.

I januar 1796 var Schiøt alligevel i Odense. Han fik her visit af den unge portrætmaler Hans Hansen som kendte ham fra Næstved. Hansen beskriver i sin dagbog hvordan han havde bragt noget sladder i samtalen om de fælles bekendte Maurizen, formentlig J.C. Mouritzen som ejede Vinhuset i Næstved, og hans hustru. De var blevet skilt. Hansen blev flov bagefter da han fik at vide af andre, at Schiøt havde været igennem noget lignede. Så sin status som frasepareret var ikke noget Schiøt havde skiltet med i Næstved. Han blev heller ikke skilt fra Johanne Elisabeth, de var kun separeret, og i regnskabsbøgerne var hendes pension altid udbetalt til den "utro hustru". Først efter Johanne Elisabeth døde i marts 1796 flyttede Schiøt tilbage til Odense, hvor han boede til leje i Hans Jensen stræde. Hans datter Anne Rebecca boede i byen med mand og barn, og det var muligvis for at være tættere på dem.

Her slutter Carolus Gustavus Schiøts historie, som alene pensionist i Odense, imidlertid ikke. Han blev godt nok i Odense, men som 68-årig giftede han sig for anden gang i 1799, med den 19-årige Wilhelmine Maria Catharina Wincke. De fik 3 børn, en søn i 1800, en datter to år senere og endnu en søn i 1805. Som en ekstra krølle på historien boede Schiøt med sin unge familie få huse væk fra en vis familie Andersen som også fik en søn i 1805. 4 dage var der imellem deres dåb, men om Andreas Schiøt har leget med H.C. Andersen er nok tvivlsomt. Ægteskabet var desværre ikke lykkeligt, og ved skiftet efter Schiøts død i 1809 omtales hustruen som separeret. I en kort nekrolog om ham i Fynes Stifts Tidende omtales han som "*med flid og held gjord karriere, opnåede formue, anseelse og venner men lykken tilsmilede ham ikke ved sine ægteskaber, han lavede i kummerlige forhold til sidste og mørke var især hans sidste dage*". Der var heller ikke meget tilbage af hans hårdt tjente formue at arve. Dødsboet gav kun 9 rd. til deling og hans udvalgte bogsamling.

Børnene fra Carolus Gustav Schiøts andet ægteskab voksede op i små kår. Hans ældste søn, Frederik Vilhelm Schytte, blev som sin far jurist.

Frederik Vilhelm Schytte

Senere blev han handelsmand, olie-møllejer, godt gift med Henriette Utke, folketingsmand, underskrev grundloven, Ridder af Dannebrog og endte sine dage som velhavende på landstedet Sindshvile på Frederiksberg. Det sagdes om ham at han var en begavet, åndslivlig mand med selskabelige talenter, afholdt hvor han kom, tillige en idealistisk natur hvis taler kunne få et lyrisk sving. Det ville nok have glædet hans far at vide.

I juni 1864 da Frederik Vilhelm Schytte forlod folketinget blev hans søn Carl Frederik Vilhelm Schytte valgt ind. Han blev dog kun to år i folketinget. C.F.V. Schytte blev gift med den islandske Ausa Høhling og de havde ord for at være Københavns smukkeste par. Han gjorde flot karriere som overretssagfører og byggede godset Ringholm. Parret fik to døtre Frida og Henriette. Frida var vidunderbarn og før sin konfirmation havde hun fået en stradivarius af sin far, den ene af kun to som fandtes i København. Frida blev feteret violinist inden hun fyldte 20 og rejste Europa rundt som solist under navnet Frida Scotta.

From a photograph by The London Stereoscopic Co.

Fridea Scotta

Hun opgav dog karrieren efter hun blev gift med den tyske kunstmaler Friedrich August von Kaulbach. Henriette Schytte levet et noget anderledes liv, drev gården på Ringholm, gik klædt i herretøj og forblev ugift. Så historien om Schytte/Schiøt/Schytte/Scotta slutter her.

Kilde: Den Danske Tartuffe af Julius Clausen. 1916.